

Nr. 19.
An. IV
1880.

Gherla
25 Mai
6 Junii

AMICULU FAMILIARU

Apare una-data in septemana — Domine'a. Pretiulu de prenumeratiune pre unu anu e 5 fl., pe unu semestru 2 fl. 50 cr., pentru Romani'a si Tierile latine pre unu anu 13 franci — lei noi, pre unu semestru 7 franci — lei noi.

EV'A NEBUNA.

I.

VENATÓREA.

Mândru este codrul! mândra e câmpia!
Preste totu parfume, verdéția si flori!
Se leagăna 'n aeru cântându ciocârli'a,
Diu'a e senina, ceriulu fără nori.

O copila alba
Culege 'n câmpu nalba;
Ér' in departare
Se audu fanfare.

Iata, că in vale, urmatu de multime,
Trece Voinicelulu pe unu calu arabu;
Dar' stă de odata, armasariu 'si tiene:
Intre flori zaresce crinisiorul albu.

Ev'a cea frumósa
Este rusinósa
Vediendu-lu că vine
La ea se se 'nchine.

— „Ce vrei, Voinicele, tu, fiu de Domnu mare,
Tu, stapănulu nostru, ce mi te inchini?
Nu me cunosci óre, na scii a mea stare?
Tu, nobila flóre, ce cauti printre spini?

— „Evo, de suntu flóre,
Tu esti alu meu sóre;
Tu poti se-mi dai viétia
Si vietie-mi dulcétia.“

„Nu voinu că se afli care e-a ta sórta;
Ai dreptu avuti'a siesprediece ani;
Cine-a frumusetiei diadema pórtá,
N'are trebuintia de titluri si bani.“

„Fii a mea sócie
Si-ti voinu dá eu-tie
Inim'a-mi ce-late
Si-a nóstre palate.“

— „Voinicele, Dómne! nu-ti'esi' dia minte,
Cuata-ti o mirésa totu de trépt'a ta;
Fugi, fugi, nu'mé perde cu vorbe 'nforite,
Lasa-me in pace; cat' a me vitá.“

— De ce esti tu cruda,
La amoru-mi surda,
De ce nu ai mila
De mine, copila?“

— „Dómne! n'am in lume decátu p'a mea muma
Ce, fiendu betrana, singura o tíu;
Ingrigiescu de casa, ingrigiescu de turma;
Voiu cá tóta yiéti'a lánge ea se fiu.

— „Fii a mea sócie
Si móm'a-ti se vie'
Cá se locuiésca
Cas'a-mi parintiésca.“

Inse ér' resuna cornu de vênátóre;
Junele dá pinteni l'alu seu armasaru;
Pána se nu plece, Ev'a 'i dá o flóre;
Elu in schimbu i-i dete ánelu de-unu pretiu raru.

Si copil'a alba
Ce culege nalba,
Cu ochii urméza
Pe celu ce vénéza.

II.

MUM'A.

— „Ce ai a mea fíca? spune-mi, suferi óre?
Nu te-am vediutu inea asié gânditóre;
Ochii-ti suntu, cá'm vineti, fruntea-ti e palita,
Me insielu séu tremuri, fíca multu iubita,
Spune-mi nu-ti e bine? vrei cá se ferbu nalba?
Du-te de te culca déca te sémți slaba,

Pré 'ti dai ostenéla si ast'a nu-mi place ;
 Tu faci totu in casa, ér' eu n'am ce face ;
 Lucrezi tóta diu'a, treci nóptea 'n veghiere
 Dar' cum, ce 'nsemnéza atát'a tacere ?
 Respunde . . . vorbesce . . . o ! o ! găcescu tóte . . .
 Cum ? tu a mea fiica ? o ! nu, nu se póte . . .
 Cin' ti-a datu ânelulu ce 'n mâna-ti lucesce
 Ce ! ast'a-e speranti'a ce peptu-mi hranesce ?
 O Dómne ! ia-mi viéti'a ; o ! iamí-o mai bine,
 Decâtu cá se afiu a fiici-mi rusíne !
 O Evo ! de astadi nu esti a mea fiica,
 Eu lasu asta casa ; nu voiu se se dica
 Cà viéti'a tienut'-a de adi pâna mâne
 Cu pretiulu rusínei nu vreu a ta pâne,
 Mai bine 'ntindu mân'a la usia straina . . .
 — „O maica ! o maica ! nu am nici o vina,
 Si marea-ti mân'ia e reu indreptata,
 Càci fiic'a-ti iubita e inca curata.“
 — „Nimicu nu voiu crede câtu lucruri straine
 Voiu scé cá se afia tienute de tine ;
 Te dà câtu mai iute si dà ast' anelu
 La celu ce tí-lu dete, ori-cine ar' fi elu.“

III.

BALULU.

Sal'a cea mare e luminata ;
 Music'a cânta, óspetii vinu,
 Si ridu si jóca si se imbata
 Unii de-amoruri, altii de vinu.

Balconulu salei da pe gradina
 Ce e frumósa cá intr'unu visu ;
 Cascade, chioscuri, flori si lumina
 O schimba magicu in paradisu.

E bine-acolo se faci amorulu,
 Acolo Venus e priinciosu ;
 Poti fora téma se-ti esprimi dorulu,
 Mergéndu in crângulu misteriosu.

Mirele june si-a s'a mirésa
 Se tragu din sala si ratacescu
 Prin negre-alee cu umbr'a désa ;
 Acolo 'n pace de-amoruri vorbescu.

Ce e mai dulce in asta lume
 Decâtu alu nuntiei doritu minuțu,
 Cându ântâiu mirii 'si dîcu pe nume,
 Se strîngu in brație si se saratu ?

— „Voinicelu, dîse, copil'a bruna,
 Vedi cum mii stele pe ceriu lucescu ?
 Ce séra dulce ! ce alba luna !
 Par' cá cu tóte de-amoruri vorbescu.“

— „Scumpa Eleno, iubescu natur'a ;
 Dar' asta séra nu o admiru :
 Cându 'ti vedu ochii, cându 'ti audu gur'a,
 Uitu universulu, sunt in delíru !“

— „Iubite, balulu me ostenesce ;
 Asiu vrea mai iute singuri se fimu ;
 Nu e-asié, spune, marturisesce,
 Cà 'ntr'o iubire o se traimu ?“

Oh ! alu meu angeru ! ântâi'a óra
 In a mea viétia adi am iubit ;
 Si sémntu c'amorulu e o comóra,
 Cà e unu bine nepretiutu.“

— „Minti !“ dîse-atúncea unu glasu la spate ;
 Esti fàrà sufletu, o Voinicelu !
 Ieri iubiai p'alt'a, nu mai departe :
 Cunosci ? privesce acestu ânelu ?“

Elu se întórce ; inse vai ! simte
 Unu fieru pré rece in alu seu peptu ;
 Murindu sioptesce aste cuvînte :
 „P'ucidietoriu-mi í-lu iertu ! . . í-lu iertu !

IV.

NEBUNÍ'A.

Erá 'n mediulu iernei si-o alba ninsóre
 Cu vergur'a-i manta paméntu 'nvélea ;
 Cântáu câte-odata paseri cobitóre ;
 Ér' unu vèntu subfíre ghiaci'a poleiá.

Intr'o casa vechia, de vènturi batuta,
 Zacea o betrâna pe unu aspru patu ;
 O palida féta stá la capu-i muta,
 Cá frundi'a cadiuta lîng' unu trunchiu uscatu.

„Evo ! dîse mum'a, eu lasu asta lume,
 Me ducu und' me chiama alu meu creatoru ;
 Tu ce te vei face singura, o ! spune ?
 Cându gândescu la tine, de doue ori moru !

ÉR' a s'a copila ce o ascultá,
 In locu de-a respunde, se puse-a cântá :

„Intr'o dî cu sóre
 Dela vènatóre
 Voinicelu venia ;
 Elu zarí o féta,
 Alba si curata,
 Ce flori culegea.

„Spre ea se 'ndreptéza
 Si-o imbraçisíeza,
 Dându-i unu ânelu ;
 Fét'a amagita
 Crediéndu cá-e iubita,
 Móre dupa elu.

„Elu nici cá gândesce,
 Cu-alt'a se unesce
 Chiar' a dóu'a dî ;
 Ér' biét'a amanta
 Cà este tradata
 Iute audí ;

„In a s'a mánie
 Merge si sfasie
 P'alu seu tradatoru :
 Eu sunt acea féta
 Si sum resbunata
 De-unu nebunu amoru.“

„Vedi, iubita muma,
 Acea alba spuma ?
 E unu riu curatu :
 In ap'a-i ce curge
 Pat'a mea de sânge
 Am fostu de-am spalatu.

„Dar' vai nu se spala
 Mân'a-mi criminala
 Nici cu siepte mări ;

Stà de f-mi aréta
Cà nu mi se iérta
Relele urmari!

„Fui odinióra,
Alba caprióra,
Cá vèntu-alergámu;
Apoi paserica
Eu fui mititica,
Cá gândulu sburámu;

„Er' acum sunt flóre,
Sunt nemisicátore,
La tulpina tíu;
Sórele me arde;
Plói'a asupr'a-mi cade,
N'asiu mai fi se fiu!

„Nu sunt focu de paie
Ci sunt o vapaie
Flacara de-amoru
Tiene, Voinicele,
Aste floricele,
Flori pline de doru.

Vino lînga mine;
Candu sunt lînga tine
Uitu totu pe pamentu.

„Inim'a-mi se strînge
Vedu pete de sânge
Si-unu negru mormentu!“

Ast'feliu cânta Ev'a si mãs'a muri-se
Ér' biét'a copila inca mai trai
Pâna 'n primavéra; epoc'a veni-se
La care 'n câmpie ântâiu intêlni
Voinicelulu mãndru care-o amagi-se;
In acea câmpie, la unu anu muri.

Acolo s'aréta
Nóptea câte-odata
O fantasma alba
Ce culege nalba;
Ér' in departare
Se audu fanfare.

George Cretianu.

Reservistulu.

— Noveleta originala. —

Erá tocmai pre la mediulu unei dile calduróse de véra, candu la sgomotulu stradelorú pardosite se mai adaugea si sunetulu tobei, ce premergea unui despartimentu de soldati frânti de alergatur'a unei manevre si cari cu tóte acestea mai aveau inca de a-si parasi cortelele celea vechi si a-si cautá pre cele noue.

Dómn'a Bujoreanu erá fórtè mahnita de asta dispusetiune, cà-ci venia la rendu patrariulu loru, si ce-e dreptu cas'a ei erá ospitala, — primfa cu dragu pe ori si cine, — dar' pentru unu ostasiu rezervistu nu mai sciea aflá neci unu locu potrivit. — Erá incurcata nu sciea ce se faca, unde se-lu asiedie? Antâiu cá se nu

se strêmtorésca pe sine, a dou'a cá se nu supere pe unu omu strainu — póte inca si omu de cinste, cum adeca se afláu multi prin regimentele de reserva, si a trei'a voiá se indestulésca si pe d.-nulu locoteninte, care se indatiná a cercá locuintiele soldatiloru, si care erá gat'a la momentu a redactá pedepse banale, unde nu erá rënduélá si curatienia.

Pre lînga ástea apoi tocmai acum i picá reu ástu omu strainu, cà-ci avea fêta mare si se intorceau pre la casa nesce petitori de frunte; — si apoi ce scii! poté se fia ceva, si apoi la asié ceva nu mai poti avea grige de tóte lipsele unui omu necunoscutu.

Apoi de! — dise ea fetei, cale vale de tóte, se fia numai romanu! . . .

Bine dici mama, — o intrerupse Liz'a zimbindu cu óre-care dulcétia amestecata cu puçina siretie, — fia romanu, cà-ci de altu neamu tí-e mai sféla. Si apoi ce vréi? Noi inca suntemu romani, si romanu cu romanu se intielege mai bine.

Convorbindu ast'feliu, ele nu-si intrerupserá nici pre unu momentu firulu lucrului; cà-ci erá regula la ele cá se se sfatuiasca fara cá zam'a se dé in focu, séu friptur'a se-si piérdia din gustuós'a ei rumeniala.

Cas'a d.-lui Bujoreanu erá intr'un'a din cele mai viuóie parti ale orasiului, adeca in partea jidaniloru — unde se reversase darulu cerescu intr'o multime de copii, ce ciuliau acum la numerii ce impartié caprariulu, cá sosindu unulu de a loru se erumpa in vivate, conducându ast'feliu pe soldatulu óspe cá in triumfu.

Trecuse or'a de amédiadi, se gatase list'a intréga, copii se imprasciasera, soldatii eráu la gazdele loru, afara de unulu — si acel'a erá dóra celu mai ostenitu.

Indesiertu se uita impregiuru, indesiertu jupanulu caprariu se uita la insemnarea lui, — numerulu 473 mai erá de inlocatu, dar' óre unde? — Strad'a erá drépta cum se cade — numerii la loculú loru, numai unulu lipsia si tocmai celu desemnatu ostasiului ostenitu.

Ce e dreptu ca intre dóue case se aflá unu zidu cu o usia, ace'a inse potea da in vre-o gradina; cum se-si ajute, pe cine se intrebe cându totu ce erá viu disparusé?

Erá amarítu jupanulu caprariu, cà-ci si elu alergáse cu tóta povór'a in spate; si apoi erá si flaméndu, flaméndu cá unu lupu. — Cum avea se asiedie inse pe ástu din urma ostasiu, — se-lu lase in drumu, dar' ce-lu áseptá pre elu atunci?

Nici candu dóra nu si-ar' fi blastematu mai din sufletu domni'a cá tocmai acum, déca nu vedé deschidiéndu-se usi'a — si in ea pe domnisiór'a Liz'a, ér' dupa ea casuti'a curata, ascunsa in umbr'a pomiloru frundiosi.

Salutarea respectuósa vedi din destulu, cà-lu scapáse din o incurcatura grea.

Liz'a erá o fêta ce nu primise in educatiune si acea inchipuire desiérta, ce impetresce anim'a. Ea re-

mase cu sufletu curatu, destoinicu de bucurii si supe-
rari, si totu-de-a-un'a gat'a de a ajutá din cátu adeca
potea.

Privise dara pe bietulu ostasiu si intielesè cáta
lipsa avea de odihna. Ea-lu condusè prietenesce, intre-
bându-lu: ce este?

Romanu! — respunsè elu punèndu mân'a la caciula
cu atát'a istetfime, încátu Liz'a incepù a mesurá figur'a
lui mojica, ce portá cá firma o fația arsa de sóre, din
care nisce ochi albastri priviau lumea, cum 'lu privia
lumea pe elu, adeca fara picu de interesu.

Statusè si inaintea dómnei Bujoreanu, si ea fù pe
deplinu indestulita cu densulu. La inceputu se aretà
genante, rogandu-se se nu-lu bage in casa, ci se-lu lase
afara sub ceriulu liberu... se odichnésca la busuiocu
si trandafir, cum nu mai odichnise, cà-ci avusese ursita
rea — se incurcase in multe chipuri cu biét'a viétia.

Acestea cuvènte le-au insoçitu o adènca oftare, si
d.-siór'a Bujoreanu i aretà més'a intinsa sub unu siopru
umbritu de nisce vitie de vie, de dupa care se zarea
si capetâiulu curatu alu unui patu, ce erá alte dàti
pentru somnuletiulu de dí a gazdei de casa. — Apoi i se
facuse dómnei mila de omeni'a bietului ostasiu, vedièn-
du-lu cum cá unu crestinu bunu 'si facù cruce, si se
asiedia la prandiù. Ea erá fét'a unui preotu demnu de
tóta stim'a si dadea multu pre toti acei'a, cari in aste
vremuri resfaçiate 'si mai aduceau aminte si de Ddieu.
Se grabi deci iute si-i preveni cu unu paharelu de ra-
chiù, pe care romanasiulu nostru 'lu stórse in sanetatea
gazdeloru si-a prunciloru mari si mici ce aveau.

— Numai ast'a un'a o avemu — disè dómn'a are-
tandu spre Liz'a — ast'a un'a ne este si mica si mare.

— Si Ddieu santulu se vi-o daruésca pre cocón'a cu
sanetate — pofiti elu din anima curata, — pre acést'a
se vi-o invrednicésca cu norocu si bine.

Mamei i se deschisè sufletulu in façi'a acestui stra-
inu de omenie, ce sciù se céra ceriului o binecuvèntare
pentru fét'a ei. — Ea se uitá cu o dragoste la Liz'a, ce
nu avea frumseti imodobitóre cá altele in vèrst'a ei,
dar' erá intielépta de-ti erá fala se schimbi o pareche de
vorbe cu ea.

Si mama-s'a avea dreptu a se mândri cu ea, cà-ci
Liz'a erá o minune. — In vremea acést'a, cându o co-
pilitia ce se pomenesce in àntâiulu balu are indrasnél'a de-a
agrai pe aristocratulu voluntariu „d.-le conte“ — éra pe
ofiçierulu din poporu cu „d.-le locoteninte“ — vedeti in
acést'a vreme ciudata, cându si fetele umbla cu sisc'a
diplomatiei, Liz'a erá unu margaritariu, — ea nu cautá
la starea séu rangulu cuiv'a, ci la persón'a si portarea
ce avea.

Cu firea s'a istétia avea impreunata si o anima
cám dragul'a. Sciea mai cu séma se vegheze cá nu
cumva se suferè cineva prin nebagarea ei de séma, cà-ci
dîcea ea: 'ti cade fòrte greu a suferi fora de vina.

In àstu modu avea darulu de a dá fiesce-carui'a
stim'a ce i se convenia.

In modulu acest'a érá si crescuta ea cu multa grî-
gia, cu mai multa de cum cere mod'a tempului de façia.
Se pricepea la rânduial'a casei — erá maiestra in croi-
tura si cusetura, apoi scfea cantá la fortepianu, si vorbfa
pe lâng'a neosi'a limba romanésca, si nemtiésca de sa-
lonu. Hei si mai scia inca ceva! Scia jocá fòrte bine,
mai cu séma in „Romana“ nu atingea pamentulu, cu
atát'a gingasia si graçia se invertia.

Nu erá dara de a se mirá ca adese-ori se intor-
céu prin cas'a loru juni cu vâpâi ascunse, ce cautáu
numai prilegiulu a se destainui, si-a lasá cá par'a se
se inaltie cá nisce fuióre aprinse pâna la ceriulu dra-
gostei angeresci.

Dar' Liz'a erá pré multu femeia, cá se nu precépa
cum se-si cârmueze vorb'a, cá acei juni se nu póta aflá
calea drépta; erá siréta din destulu pentru a-i tiené pre
toti in farmece asié cum tiène mirosulu flórei pe nebu-
nulu fluture de véra. (Va urmá.)

Emili'a Lungu.

Unu suspinu.

— La mórtea mamei mele. —

Oh lasa-me in pace fantasia usiora!
Se plângu se versu la lacrimi, cà-ci éta sum orfanu.
Lipsitu de mam'a-mi dulce, la care-odinióra
Odichna, mangaere si-amoru mamescu aflám.

Acum ne-avendu pe neme, cá nai'a aruncata
De viscóle turbatè din malu pâna-ntr'altu malu,
Plutescu pe-a vietiei cale, de valuri sbuciumata...
Lovitu fâr' de crutiare, de-alu sortii arcu fatalu.

Viétia-mi este trista... dorerea-mi e cumplita...
Si stéu'a fericirei o vedu ca mi-a apusu...
Cà-ci vai! angerulu dulce, a mea mama iubita...
Lasându-me-n suspine pe veci... pe veci s'a dusu!...

Sosi si primavér'a cu dîlele-i senine
Si totulu in natura se pare fericitu...
Dar' eu?... oh! pe-alu dorerei oceanu fara de fine,
Infrântu... sdrobitu cu totulu plutescu... necontentitu.

Si unde se-mi cercu Dómne! fiantia generósa
Se-mi dica cu iubire cuvèntu consolatoriu?...
In lume?... ea-i dedata, pe ran'a dorerósa
In locu de leacu a-ntinde, veninu ucidiatoriu!

Eu vedu ca nu-i sperantia se tréca-a mea-ntristare...
Prevedu cá sórtea cruda me-a bate... ne'ncetatu...
Oh curgeti dara lacrimi... curgeti fâr' de'ncetare
Cà-ci ast'a e pedéps'a la care-su condemnatu!...

Nogioridu, 5 Apriliu, 1880.

Fl. Selageanu.

SECRETELE A LORU TREI NOPTI

SÉU TREI MORTI VÍI.

(Romanu englesu d. H. Frankstein.)

(Continuare.)

Capítulu XXII.

Refugiulu Gwendolinei.

Cas'a, in care 'si află refugiu serman'a Gwendoline, nu erá nece avuta, nece plina de comoditati. Erá o locuinta din cele mai modeste. Aci locuía preotulu Myner cu soçi'a s'a Granger, fost'a guvernanta a junei Gwendoline. Avera acestor'a abia le ajungea de pre o dí pre alt'a, asié in câtu nici candu nu potura a pune ceva la o parte pentru „dile negre.“ Ei se ocupáu cu instruirea câtoru-va prunci si din venítulu acel'a traiáu. In acésta locuinta modesta si la ast'feliu de amici 'si aflá jun'a nóstra refugiulu. Ce surprindere! Ce mirare a potutu sterní asta impregiurare in Granger si soçiuulu ei.

„Unde-ti este suit'a?“ intrebara pre jun'a Gwendoline.

„Sum numai singura!“ respunsé jun'a cu ochi plini de lacrimi, „eu nu am patria nici amici, afara de d-vóstra!“

„Dar' Quillet a moritu? au dóra a venitu acasa marchisulu?“

„Nu, nici un'a nici alt'a, ei... am aflatu nu de multu despre originea mea; am aflatu cá nu sum nici intr'o rudenia cu marchisulu Marcham; cu unu cuventu 'mi sciú tóta istori'a!“

„Asiadara d.-t'a tóte le scii?“ díse Granger.

„Sciú! dar' d.-t'a inca trebue cá le scii!“

„Asié-i, eu am vediutu chiar' si mormentulu maicei d.-t'ale precum si monumentulu cu inscriptiunea: „Magdalen'a.“

„Dar' cine i-a datu acelu nume! cine a cutezatu a-i insemná mormentulu cu densulu?“

John si cu soçi'a s'a Quillet. — Dar' iubít'a mea! asculta-me: ori mai curundu, ori mai tardíu trebuiai d.-t'a se affi tóte, eu me temeam numai de ór'a desco-perirei. Eu petrecându in Lonemoor cá guvernanta am aflatu indata cumca unu secretu domnesce in ace'a casa, pre care apoi l'am sciutu.“

„Si ai potutu se me iubesci si dupa aceste?“

„Da! cá-ci eu nu am stimatu rangulu, nici averea, ci bunatatea animei d.-t'ale!“

„Acum“ — díse jun'a — „eu voiú a-ti fi o adeverata fiica, dar' trebue se-mi dai si mie ceva de lucru cá se-mi câscigu ins'a-mi cele de lipsa!“

„Ei bine! dar' eu nu potú a-ti prestá aci nece avere, nici comoditati, am inse unu ce mai pretiosu si acést'a este: iubírea mea!“

Dicându aceste condusé pre jun'a in chili'a de mancare, care desí mica dar' erá mobilata cu gustu. Mancarea li fú simpla dar' gustúosa. Dupa mancare trecúra ambele in chili'a unde se aflá preotulu Myner.

Acésta chilia erá destinata pentru scóla; in lungulu ei eráu mese pentru copii. Aci se aflá preotulu ocupatu cu nesce decopiaru. La intrarea muieru s'ale cu a strainei elu indata se scólá. Statur'a lui erá inalta, puçinu plecata si cu o fisonomia trista. Elu portá ochielari, vestmentele desí inechite dar' eráu curate. Din totu esteriorulu lui poteai deduce cá viéti'a lui nu i-a fostu pré buna. „Am onóre a-ti presentá pre scolariti'a mea d.-siór'a Gwendoline Winter“ díse soçi'a s'a.

„Me bucuru!“ respunse elu oferindu-le nesce scaune.

„D.-siór'a Gwendoline ne va fi de acum inainte fiica. Ea se incredintéza nóue, eu sperezu cá vomu poté-o sustiené, cá-ci e pré tenera pentru de a esí singura in lume.“

„Curiosu lucru“ díse preotulu esaminandu pre juna, mie mi se pare a mai fi vediutu undeva o persóna asemenea ei, dar' nu-mi potiu aduce aminte de ace'a persóna.

„Dar' ce vomu face cu jun'a ast'a?“ 'lu întreba soçi'a s'a.

„Ce vomu face? vomu aflá si ei vre-o ocupatiune.

(Va urmá).

P. J. Grapini.

Raportu asupr'a noului proiectu de ortografia romana.

(Fine.)

Asia dar semnulu accentulu de intonare pusu de-asupra lui *e* si *o* ar potea se aiba numai atunci intiellesulu diftongulu *ea* si *oa*, cându in adeveru ori-ce *e* si *o* intonatu s'ar si preface in *ea* si *oa*. Dar fiinducá, precum amu vediutu, nu este asia, ci din contra *e* si *o*, de si intonate, in jumetatea casuriloru nu se preface in *ea* si *oa*, insemnarea loru cu accentulu intonarii pentru a le aretá diftongarea este lipsita de logica.

Unu altu argumentu in contra numitulu accentu ne pare a fi urmatoriu: acelu *a* ce si'lu insotiescu uneori vocalele *e* si *o*, cându sunt intonate, nu este o simpla negligentia a limbei, óre cum unu obiceiú foneticu, care ar potea totu asia de bine se dispara din pronuntiare si caru'a dar' i este de ajunsu de a fi numai aratatu in trecátu prin semnulu intonarii; acelu *a* din contra a ajunsu a fi in limb'a nóstra totu asia de importantu cá si sonulu radicalu, din care provine, fiinducá uneori ilu consuma chiaru pe acesta si remane singuru.

De es. din veará, peaná, peará, veargá, veazíá, measá, afará etc. Romanulu a facutu vará, pana, pará, vargá, varziá, masá, afará etc., si adese acolo unde a pastratu diftongulu *ea*, l'a prefacutu in *ia* de ex. piatrá, iapá etc. (Legea fonetica este, cá *ea* si *oa* tindu a se preface in *a* mai alesu dupa labiale si *r*, uneori si dupa sibilante.) Acésta pierdere a lui *e* din diftongulu *ea* si prefacerea lui in simplulu *a* este asia de inradacinata in limba, in câtu unele cuvinte cu unu *e* primitivu sunt apoi variate in declinare cá si cându aru fi avutu unu *a* primitivu. Pe cându de es. in pluralulu din paná, pará, vargá se reinfatiseá *e* si se dice pene, pere, vergi, in alte cuvinte analóge, nu se mai infatiseá nici atunci, ci *a* se schimba in *ă* cá unu *a* primitivu; țară, țari, pradă, prați etc.

Caracteristicu este si exemplulu unui *oa* provenitu nu din *o*, ci din *a* primitivu: *foame* din lat. *fames*. Este dar cu nepotintia de a ascunde subt accentu sonulu *a* provenitu din intonarea lui *e* si *o*.

Acésta argumentare nu este inse inpartasita de intrég'a comissiune; unii membri sustinu a se pastrá scrierea *é* si *ó*, intre acestia e d. Baritiu, care a fostu totudéuna de parere, cá in genere trebue luata de principiu ortograficu etimologi'a marginita la formele actuale ale limbei romane. Remane, cá in urm'a unei discutii generale a d-vóstra a tuturoru, se decida maioritátea voturiloru si asupra acestei controversé.

Trebue se amintescu inse, cá si aici unii Cipariani sunt dispusi a face concessiune, si me referu érași la citatulu studiu ortograficu alu „Telegrafulu Romanu“ din Sibiu. Caus'a pentru care acesti Cipariani nu se inpotrivescu la scrierea *ea* si *oa*, este cá vedu sunetele radicale *e* si *o* pastrate si in acésta scriere si cá, odata sunetulu radicalu pastratu, le este etimologicu indiferent, déca glasuirea *ea*, *oa* se arata prin accentu séu prin insusi liter'a nou introdusa. Se citédia si exemple din alte limbi neolatine, relative totu la diftongarea lui *o* latinu, span. *bueno* (bunus), *luego* (locus), franc. *neuf* (novus), *feu* (focus), dar' mai alesu *ital.* d. e. conjugarea lui *morire*: *muoro*, *muori*, *muore*, *moriemo*, *morite*, *muorono* etc.

Se intielege, cá cercetarea nóstra de mai susu s'a raportatu numai la casurile, cându *ea* si *oa* proveneau in adeveru din lungirea lui *e* si *o* prin accentu. Cá-ci in celelalte casuri, unde *a* este din capulu loculu o vocala de sine statátore cu unu intielesu propriu gramaticalu, chiaru cei ce de almintrelea scriu *é* cu accentu, trebue se insemne die pe *a* deosebitu. De es. face facea, duce ducea. Aici *a* este vocala flectionara a imperfectulu si a scrie facé, ducé ar fi in orice casu o gresiala de ortografie. — Asemenea trebue se se scrie *stea* si nu *sté*.

Domniloru membri,

Acesta este resultatulu desbateriloru urmate in sinulu comissiunii, ce a a'ti binevoitu a o alege pentru lucrarea proiectulu de ortografie.

Spre a ve dá unu esemplu practiculu pentru infatisiarea, ce ar avea scrierea romana dupa acésta ortografia, am onóre a ve alaturá o transcriere conforma cu regulele aici stabilite. Este *Canteculu ginteii latine*, ce l'am transcrisu, cantatu de acelu poetu si colegu alu nostru, caruia natura pare ai fi datu menirea de a infatisiá generatiuniloru contimpurane tóta frumseti'a eufonica a limbei nóstre materne.

Fára indoiala lucrarea nóstra, asia cum vi-se presinta, nu desléga si nici nu atinge tóte intrebarile ce ni le pune ortografi'a romana. Noi amu crediutu, cá de ocamdata a fostu bine a se insemná prin câte-va lineamente mari form'a generala a scrierii nóstre, lasandu aniloru viitori sarcin'a de a ficsá tóte amanuntele ortografice, unele in parte atarnandu dela o lucrare definitiva asupra gramaticei si asupra vocabulariulu limbei romane.

Ori-care va fi decisiunea d-vóstra pentru astadi, credu cá toti vomu fi inspirati de dorintia de a publicá Analele Academiei subt o forma a scrierii lor, care se nu ne desbine de miscarea generala a literaturéi nóstre in acésta privintia, ci se puna Academi'a romana in launtrulu si in fruntea acestei miscari.

Bucuresci, 8 Aprile 1880.

T. Maioreșcu.

Cânteculu ginteii latine.

(Scrișu dupe ortografi'a nou-proiectata.)

Latina gintă e regină
Intr'ale lunei ginte mari.
Ea poartă 'n frunte-o stea divină
Lucind prin timpii seculari.
Menirea ei totu înainte
Măreț indreaptă pasii sei,
Ea merge 'n capul altor ginte,
Versând lumina 'n urma ei.

Latina gintă-i o virgină
Cu farmec dulce răpitor;
Străinu 'n cale i se 'nchină
Si pe genunchi cade cu dor.
Frumosă, vie, zimbitoare
Sub cer senin, in aer cald,
Ea se ogliadă 'n splendid soare,
Se scaldă 'n mare de smarald.

Latina gintă are parte
De-ale pământului comori,
Si mult voies ea le imparte
Cu cele lalte-a ei surori.
Dar e teribilă 'n mânia,
Cându brațul seu liberător
Lovesce 'n cruda tiranie
Si luptă pentru-al seu onor.

In diua cea de judecată
Cându față 'n cer cu Domnulu sfântu
Latina gint' a fi 'ntrebată:
Ce ai făcut pe-acest pământ?
Ea va raspunde sus și tare:
O doamne, 'n lume cât am stat.
In ochii sei plini de-admirare
Pe Tine te-am reprezentat.

V. Alecsandri.

Din Bucovin'a.

(Urmare)

Dreptu este, cá beseric'a greco-orientala din Bucovin'a are unu fondu de milióne, asia numitulu „*fondu religionaru greco-orientalu*.“ Dara d-lu Baritiu pare a nu cunoșce mai de aprópe starea actuala a acestui fondu. Lasu deci se urmedie aice — in scopulu lamuririi acestei cestiuni — raportulu comitetulu convocatoriu de „*prim'a adunare poporala in caus'a autonomiei besericesci dreptu-credintioșe din Bucovin'a ténuta in Cernautiu in 11/23 Juniu 1870*,” care raportu fú cetitu de presedintele comitetulu convocatoriu — gloriosulu bucovinenu Georgiu Hurmuzachi — inaintea unei multimi de poporu dreptu-credintiosu adunatu in localitatile „*societatiu pentru dare de semnu*“ de langa gradin'a publica cam in numeru de 3000—4000, intre care cá la 180 de preoti, mai toti patronii besericesci, amploiatii, invetiatori si crasieni din tóte orasielie tierii. ¹⁾

Raportulu suna asia:

„Domniloru si fratiloru! Au fostu unu tempu, in care poporulu aseptá binele seu numai dela locuri mai inalte; si nici nu potea se face ast'feliu, cá-ci tóta poterea

¹⁾ Despre acést'a adunare s'a publicatu o brosiura intitulata: „*Prim'a adunare poporala in caus'a autonomiei besericesci dreptu-credintioșe din Bucovin'a ténuta in Cernautiu in 11/23 Juniu 1870*.” Se vede inse ca ace'a brosiura séu ca nu s'a pré respanditu pinte romani, séu ca cuprinsulu ei dupa diece ani s'a straeurat din memoria. Rogu deci cá on. redactiune se benevoiesca a face locu in colónele „*Amiculu Familiei*“ intregu raportulu de mai susu, pentru ca prin acést'a credu ca se voru re'nprospetá lucreri de importantia pentru intregu publiculu romanescu. Raportulu memoratu se afla publicatu in brosiura amentita incepandu dela pagina 14 sequentia

fiindu adunata in man'a stapanitoriului, elu punea singuru la cale trebile imperatiei si hotaria singuru despre binele si sórtea poporului.

Acelu tempu au trecut. Prea induratulu imperatu a impartitu — in inalt'a s'a intieptiune si marinimie — de buna voia ace'a potere cu poporulu, dandu-ni „*constitutiunea*,” legi fundamentale de statu (strigari entusiaste de: se traiésca!) prin cari ni se fagaduescu si ni se garantéza drepturile cele mai de capetenie civile si politice ale tieriloru celoru libere; ér' mai alesu dreptulu celu mare de a luá si poporulu parte la facerea totoruru legiloru si la punerea la cale a totoruru trebilor, cari privescu binele lui. Acum séu nici-odata se va adevéri in privinti'a tierii nóstre cuventulu: „*cumu 'ti vei ascerne, asié vei dormi.*”

Acum nu ne vomu poté plânge mai multu de nime, ci numai de *nepasarea séu slabitiunea nóstra*, daca vomu suferi in tacere intru un'a séu alt'a reulu celu vechiu séu nedreptatea tempuriloru trecute.

Asta stare a lucruriloru a indemnatu deci dara pe tóte popórele imperatiei a-si cautá cu statornicie pe calea legiuita tóte drepturile ce li se cuvinu. Si pe di ce merge vedemu, cá cei ce-si cunoscú drepturile s'ale si sciú a le apará cu barbatie, dobândescú in urma, ce li se cuvine; pentruca Domnedieu este in partea celoru asupriti, ce umbla dupa dreptate (strigari prelungite de: bravo!)

Unde din cele mai scumpe drepturi ale nóstre, ce ni s'au intaritu prin constitutiunea din Decemvrie 1867, este dreptulu neatarnarii besericee nóstre ortodoxe de catra amesteculu deregatoriiloru administrative lumesci in trebile ei cele din launtru, anumea besericesci, economice si scolare; dreptulu de a se organizá beseric'a dupa trebuintiele ei; de a stapani si a administrá averea besericesca, si anumea fondulu religionariu gr. or. dupa hotarirea ctituriloru in folosulu cultului, alu legii si pentru sustinerea clerului, a scóleloru confesionale si altoru asiedieminte ale besericee nóstre si de a priveghiá si a conduce scólele si asiediemintele acestea spre binele besericee si spre folosulu, inaintarea si usurinti'a poporului nostru; — cu unu cuventu, dreptulu autonomiei besericee dreptu-credintiése. (Strigari de bravo!)

Acestu dreptu vechiu alu besericee nóstre, garantatu de preainaltulu imperatu alu Austriei la luarea Bucovinei, prin asigurarea vechiloru drepturi nationale si besericesci ale tierii, a asia numitului „*status quo*,” si de atunci încóce si prin unu numeru mare de legi si rescripte imperatesci, — s'au innoitu si s'au intaritu in chipulu celu mai formalu si respicatu prin constitutiunea din Decemvrie 1867.

Atátu in poterea vechiloru drepturi, legi si ordinatiuni, cátu si a constitutiunii amentite, s'au facutu de multi ani si pana 'n diu'a de astadi necontentiu toti pasii ce erá cu potintia, pentru cá se se întórca besericee nóstre neatarnarea ce i-se cuvine pe temeiulu asiediemintelor apostoliloru si a s. canóne, precum si alu trebuintiloru de fačia. Clerulu, mirenii, scaunulu besericescu, diet'a Bucovinei, cu unu cuventu tóta tier'a au cerutu in multe renduri dela ocarmuire dreptate si desrobire pentru beseric'a nóstra, si anumea invoirea unui congresu besericescu eparchialu, constatatoriu din preoti si din mireni, pentru organizarea si administrarea trebilor respective ale eparchiei. Pentru ca toti fii besericee, tóta tier'a este incredintiata, ca numai dela implinirea aceste cereri drepte si intemeiate aterna viéti'a, in florirea

si viitoriulu besericee nóstre, starea cea buna si multie-mitóre a cultului, a besericeiloru, a scóleloru, a preotfimei si a poporului dreptu-credintiosu din Bucovin'a (strigari: adevératu este, bravo!)

Acestu dreptu de autonomie besericesca, de care se bucura tóte celealalte confesiuni in Austri'a, astadi pana si catolicii latini din Ungari'a, ér' anumea coreligionarii nostri Romani si Serbi, din Ungari'a si Transilvani'a — ni s'au refusatú nóue bucovineniloru pana in diu'a de astadi sub felurite cuvinte si traganari, desi insusi senatulu imperialu midilócí-se in unanimitate inainte de doi ani la ministeriu, pentru a ni se impleni drépt'a nóstra cerere (strigari: bravo!)

Indatorirea ministeriului din urma, asia numitu parlamentariu, si mai liberalu decâtu tóte cele de mai nainte, si fágáduintiele s'ale solemne de a nu lasá drepturile constitutionale numai pe hartia, ci a le aduce cu din adinsulu la implinire pentru tóte popórele, — au facutu si pe Bucovin'a, — pe acésta tíera de Domnedieu binecuvantata, dara de ómeni prea multu tempu uitata, nesocotita si strímbatatita (strigari sgomotóse de: adevératu este, bravo!) — a acceptá dreptate pentru beseric'a nóstra, cu atátu mai multu, pentru ca intr'o tíera constitutionala implinirea legiloru atérna numai dela ministeriu, elu fiindu singuru respundatoriu pentru acésta.

Dar' mirare, cá-ci cu cátu amu inaintatu in libertate, cu atát'a am mersu indereptu cu dreptatea in privinti'a besericee nóstre, a scóleloru nóstre si a nationalitatii (strigari din tóte partile: asia este!) Lovitur'a cea mai dorerósa si neindurata, prin care a fostu isbita chiar' in pieptu maic'a nóstra beserica, i-au venitu dela „*ministeriulu celu mai liberalu*” (strigari: dreptu este!)

Ce'a ce-a fostu crutiatu de catra tóte guvernele trecute ale absolutismului, ministeriulu din urma a aflu de cuviintia a obori si-a resturná, — fara privire la cuventulu imperatescu dela luarea Bucovinei, de a pazi „*Status quo*,” drepturile tierii (strigari de: bravo!) si anume drepturile besericesci; — fora privire la alte rescripte imperatesci de asemenea legi vechi si nóue; in sférsitu fara privire la constitutiune, prin o simpla octroare, s'a atacatu de cátra guvernulu din urma in sa-si proprietatea, tóta averea misicatóre si nemisicatóre a besericee nóstre. Ministrulu respundatoriu a dísu prin resolutiunea prea inalta si adaosulu ei, din Decemvrie 1869, ca *fondulu gr. or. alu Bucovinei — n'ar' fi alu besericee nóstre ci alu guvernului!* (Strigari sgomotóse: nu vomu ingadui nici odata!) si pentru acésta se se administredie pururea numai de catra guvernulu cá pana acuma; dar' nu numai in folosulu confesiunii, alu carei'a este — dupa cum areta chiar' numirea s'a de „*fondulu gr. or. din Bucovin'a*” — ci dupa cum se vedesce prin o stilisare fórte fina, dupa placulu guvernului pentru toti si pentru tóte (strigari din tóte partile: noi nu voimú pentru tóte confesiunile si popórele celealalte, anumea pentru scólele lor (strigari: averea se remaie a besericee! strainii n'au parte!) desi noi nu avemú parte la fondurile confesionale ale conlocuitoriloru nostri nici la alu catoliciloru, nici la alu protestantiloru, Armeniloru, Israelitiloru, Lipoveniloru si mai departe, si noi nici nu amu cerutu-o acésta nici odata.

Episcopulu, arhierulu Bucovinei, se nu se aléga cá din vechime, dupa canónele besericee si datinele aceste tieri, de catra fii besericee (strigari: ba se se aléga!) ci se fia denumitu de ocarmuire cá diregatorii cei de rendu (strigari sgomotóse: nu se poté!)

Ér' cátu despre congresulu besericescu, apoi adaoge d.-lu ministru de culte de atunci, pe langa resolutiunea

cea prea înaltă, căm îngăimatu, ca este adevăratu, ca acést'a nu se pôte oprî, că dupa constituțiunea din Decembrie 1867, beseric'a noastră are totu dreptulu de a avé congresulu seu besericescu. Dar' cu tóte acestea, ar' mai trebui încă unele și altele de luat în bagare de sēma și de cumpenitu; ar' trebui adevă de lamuritu unele întrebări și indoiele, într'u câtu s'ar' potrivî congresulu cu canónele, cu istori'a basericesca și cu trebuințele Bucovinei. Și răspunzându-se din partea consistoriului érași și érași la tót; aceste întrebări și indoiele, ministeriulu va judecă și va urmă mai departe; se întielege totu cu acé'a-si întieptiune, dreptate și bunăvointia pentru beseric'a noastră (strigari: se ne feréscă Domnedieu!) de nu ar' fi apusu elu mai 'nainte.

De ar' fi se se urmeze totu în chipulu acést'a și mai departe, se ni zugrume — prin forme birocratiche fara numeru și fara de capetu — dreptulu constitutionalu celu neindoitulu alu besericeii noastre — atunci nu scim (strigari: vai de capulu nostru!) ori de voru ajunge macaru stranepotii nostri infintiarea organului reprezentativu alu besericeii — congresulu besericescu (aplause.)

Cumcă tem'a acést'a n'au fostu fara temeiu, cumcă lumea întréga au trebuitu se créda ca ministeriulu apusu ne-a portatu numai cu vorbe, se pôte între altele lesne întielege și dintr'acé'a, că în loculu infintiarei autonomiei besericesci, elu a infintiatu chiar' în ór'a cea din urma a vietuirii s'ale, în contra protestarilor celor mai energice și de multe ori repetite ale prea s. S. arhierului și a scaunului besericescu alu Bucovinei, precum și ale mirenilor, în tíera o dirigatorie nouă, mare și întinsa peste tóta Bucovin'a, *asia numi'ta administratiune a mosiloru fondului religionariu gr. or. din Bucovin'a* (strigari sgomotóse: nu ne învoim! în contra vófiintiei noastre!)

Acést'a este starea de față a trebilor noastre besericesci. Acést'a este lucrarea sistemului politicu din urma pentru tíer'a și beseric'a noastră.

În zedaru au redicatu în senatulu imperialu dela Vien'a deputatii bucovineni glasulu lor în față guvernului și a lumii în contra ne'dreptatirii nemarginite a besericeii (Bravo! bravo!)

În timpurile tracute eră proselitismulu, care rodu beseric'a; asta-di este acestu nou soi de politica, care sub numele ademenitoriu de „*constitutională*“ o surpa și mai cu temeiu (strigari sgomotóse de bravo! asia este!)

Sistemulu de mai 'nainte vená sufletele noastre; sistemulu de astadi introdusu prin ministeriulu „*parlamentariu*“ lasa, „*liberalu*“ fiindu sufletele în pace, — multemindu-se numai cu averea besericeii noastre (aplause frenetice și îndelungate), oprindu-i totu-odata tóte midilócele legiuite de aparare, prin traganarea și amenarea necontenita a autonomiei, și anumea prin neincuviințierea congresului besericescu, care este midilocu adevăratu „*constitutionalu*“, dar' și celu mai puternicu dintr'e tóte.

Dar' nimicu nu va fi în stare a ne ucide dragostea și credința catra beseric'a parentilor nostri (strigari sgomotóse de: nici oțata, bravo!) — pe câtu ne îndemna și sant'a noastră îndatorire și sentiementulu de dreptate alu cugetelor noastre celu înfruntatu și calcatu în petióre de contrarii nostri, precum și moscenirea cea drépta a stramosilor nostri (strigari sgomotóse: bravo!) a martirilor ctitori și daruitori ai besericeii, și nu mai

puçinu onórea tíerii, precum tóte privirile religióse și patriotice, — de a-o apară cu atātu mai cu multa căldura, statornicia și barbatia cu câtu este mai mare strimbatarea și primesdi'a, de cari este ea amenințiată (strigari sgomotóse: bravo!) pentru că se nu pierdem prin pretinsii „*liberalii*“ ce'a ce au scapatu de Turci și Tataři (strigari sgomotóse: asia este, bravo!) Pentru că beseric'a este la noi totu, este tíer'a întréga, este poporulu întrégu dreptcredintiosu, starea besericeii este pentru noi o cauza de viétia sēu de mórte; dela ea atēna mantuirea, cultura, înaintarea, fericirea poporului și totu viitorulu lui (strigari: dreptu este!)

Dar' pâna candu nu se va redicá pié'r'a de momentu de pe piéptulu ei, pâna ce nu i-se va dá dreptulu celu chidiesiuitu de autonomie, ea nu se pôte desceptá la acea viétia binecuvântată (strigari sgomotóse: asia este, bravo!)

M.

(Va urmă)

Deslegarea Gacituri matematece din nrulu 12.

I.	II.	III.
4 5 4	5 3 5	6 1 6
5 5	3 5	1 1
4 5 4	4 5 4	6 1 6

Bene o-au deslegatu-o Domnișórele Corneli'a Lazariciu și Mariti Lupanu și Domni Vasiliu Hatieganu, Joanu Medanu, Macaveiu J. Nitiu, Paulu Chita, Mateiu Popu, Pamfiliu Grapini, V. P. Pestanu, Stefanu Boldanu și Joanu Popescu. — La sortire au esitu mai întâiu numele Domnișórelor Corneli'a Lazariciu și Mariti Lupanu și a Domnului Pamfiliu Grapini, cari s'au și îndusu între cei cu dreptulu de a primi gratis „*Gur'a Satului*“ pre ½ anu.

Deslegare Logogrifului din nrulu 14.

Cele 7 cuvinte formate din silabele notate sunt:

1. **Temisiora** 2. **Rachiteni** 3. **Aurelian** 4. **Italia** 5. **Artemisium** 6. **Navarino** 7. **Ungur**.

Literile inițiale a acestor cuvinte cetite de susu în jos dau numele imperatorului **Traianu**, ér' cele finali cetite de josu în susu dau numirea statului liberu și independent **Romania**.

Bene l'a deslegatu D-lu Joanu Popescu, carui'a i s'a și tramisu premiale escrise.

Deslegarea gacituri de siacu din nru 15.

Frumósa e copil'a când sci compatiminda
Se 'mbrăçisie oftandu o anima gemēnda,
Când mic'a-i mână vérsa balsamu de mangaiere
Pe ranele acelu ce plänge în dorere,
Si-i respłatita déca-unu surisu a observatu
Pe buz'a suferinției ce ea o-a mângaiatu.

Bene o a deslegatu Domnișóra Elis'a Popu carei'a i-s'a și tramisu unulu din premiale escrise, — unu pretiosu albumu cu musica.

In momentul acést'a

în 3 iuniu st. n. înainte de amediadi, o deputatiune mixta de 4 preoti și 8 mireni — alésa din sindulu mixtu într'unitu la Naseudu în dominec'a Tomei a. c. — în frunte cu Vicariulu Naseudului, — recérca pre Episcopulu Gherlei în cestiunea autonomiei besericesci a confessiunii romane greco cat. și a reabilitării sinodalității în beseric'a romana greco-catolica.